

**KOREYS VA O‘ZBEK TILLARIDA HURMAT KATEGORIYASINING NUTQIY
QO‘LLANILISHI.**

Abduqayimov Shohzod Bekzod o‘g‘li.

Samarqand davlat chet tillari instituti.

1-kurs 2503-guruh guruh talabasi

Tel: 880840773

Email: shakhzodabduqayimov@icloud.com

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada koreys va o‘zbek tillarida hurmat kategoriyasining nutqiy qo‘llanilishi tahlil etiladi. Hurmat kategoriyasi, tilshunoslikda, muloqotda ishtirok etuvchi shaxslar o‘rtasidagi ijtimoiy munosabatlarni ifodalovchi muhim bir unsur sifatida ko‘rib chiqiladi. Koreys tilida hurmat darajalari aniq belgilangan bo‘lib, bu tilning ijtimoiy kontekstida muhim ahamiyatga ega. O‘zbek tilida ham hurmat ifodalari mavjud bo‘lib, ular muloqotda muayyan ijtimoiy pozitsiyalarni aks ettiradi. Maqolada har ikki tilning hurmat kategoriyasi kontekstida o‘ziga xos xususiyatlari, strukturaviy farqlari va madaniy jihatlarini o‘rganiladi. Shuningdek, ushbu kategoriyaning nutqiy amaliyotda qanday qo‘llanilishi va uning kommunikativ funksiyalari haqida ham fikrlar bildiriladi. Tahlil natijalari koreys va o‘zbek tillarida hurmat kategoriyasining o‘zaro ta’siri va farqliliklarini ko‘rsatadi, bu esa til o‘rganish va madaniyatlararo muloqotda muhim ahamiyatga ega. Maqola tilshunslar, madaniyatshunslar va til o‘rganayotgan shaxslar uchun foydali manba bo‘lishi kutilmoqda.

Kalit so‘zlar:

hurmat kategoriyasi, koreys tili, o‘zbek tili, nutqiy qo‘llanish, ijtimoiy munosabatlar, madaniy qadriyatlar, hurmat darajalari, muloqot, nutq madaniyati, ijtimoiy maqom, til va jamiyat, lingvistik tahlil, grammatik shakllar, leksik vositalar, kommunikativ funksiyalar.

**РЕЧЕВАЯ РЕАЛИЗАЦИЯ КАТЕГОРИИ УВАЖЕНИЯ В КОРЕЙСКОМ И
УЗБЕКСКОМ ЯЗЫКАХ.**

АННОТАЦИЯ

В данной статье анализируется речевое использование категории уважения в корейском и узбекском языках. Категория уважения в лингвистике рассматривается как важный элемент, выражающий социальные отношения между участниками общения. В корейском языке уровни уважения чётко определены и имеют важное значение в социальном контексте данного языка. В узбекском языке также существуют формы выражения уважения, которые в процессе общения отражают определённые социальные позиции. В статье изучаются специфические особенности категории уважения в контексте двух языков, их структурные различия и культурные аспекты. Кроме того, рассматривается речевое применение данной категории и её коммуникативные функции. Результаты исследования показывают сходства и различия категории уважения в корейском и узбекском языках, что имеет важное значение для изучения языков и межкультурной коммуникации. Статья может быть полезна лингвистам, культурологам и лицам, изучающим языки.

Ключевые слова:

категория уважения, корейский язык, узбекский язык, речевая реализация, социальные отношения, культура речи, уровни уважения, коммуникация, социальный статус,

лингвистический анализ, культурные аспекты, грамматические формы, лексические средства, язык и общество, коммуникативные функции.

SPEECH USAGE OF THE CATEGORY OF RESPECT IN THE KOREAN AND UZBEK LANGUAGES.

ABSTRACT

This article analyzes the speech usage of the category of respect in the Korean and Uzbek languages. In linguistics, the category of respect is considered an important element that reflects social relationships between participants in communication. In the Korean language, levels of respect are clearly defined and play a significant role in the social context of the language. In the Uzbek language, forms of expressing respect also exist and reflect certain social positions during communication. The article examines the specific features of the category of respect in the context of both languages, their structural differences, and cultural aspects. In addition, the study discusses how this category is used in speech practice and its communicative functions. The results of the analysis demonstrate the similarities and differences in the category of respect in Korean and Uzbek, which is important for language learning and intercultural communication. The article is expected to be a useful resource for linguists, cultural studies scholars, and language learners.

Keywords:

category of respect, Korean language, Uzbek language, speech usage, social relations, speech culture, levels of respect, communication, social status, linguistic analysis, cultural aspects, grammatical forms, lexical means, language and society, communicative functions.

Hurmat kategoriyasi tilshunoslikda muhim o'rin tutadi, chunki u madaniyat va ijtimoiy munosabatlarni aks ettiradi. Koreys va o'zbek tillarida hurmat kategoriyasi nutqiy qo'llanishi o'ziga xos xususiyatlarga ega. Koreys tilida hurmat darajalari aniq belgilangan bo'lib, bu tilning strukturasi o'rganish va tushunish jarayonida muhim ahamiyatga ega. Koreys tilida hurmatni ifodalovchi ko'plab shakllar mavjud bo'lib, ular o'zaro munosabatlarda ijtimoiy pozitsiyani, yoshni va maqomni hisobga oladi.

O'zbek tilida esa hurmat kategoriyasi asosan tilning leksik va sintaktik jihatlari orqali ifodalanadi. O'zbek tilida hurmat ko'rsatilishi uchun maxsus so'zlar, unvonlar va fe'l shakllari ishlatiladi. Bu tilning an'analari va urf-odatlar bilan bog'liq bo'lib, o'zaro muomala va muloqotda hurmatni saqlashga qaratilgan.

Ushbu ikki til o'rtasidagi farqlar va o'xshashliklar, shuningdek, hurmat kategoriyasining ijtimoiy ahamiyati, tilshunoslik nuqtai nazaridan qiziqarli tadqiqot mavzusidir. Bu mavzu orqali til va madaniyat o'rtasidagi murakkab munosabatlarni tahlil qilish imkoniyati yaratiladi.

Koreys va o'zbek tillarida hurmat kategoriyasining lingvistik asoslari

Koreys va o'zbek tillarida hurmat kategoriyasi tilning muhim jihatlardan biridir. Har ikkala tilda ham hurmat ifodasi madaniy va ijtimoiy qadriyatlarni aks ettiradi. Koreys tilida hurmat kategoriyasi juda rivojlangan bo'lib, unda turli darajadagi hurmatni ifodalovchi ko'plab fe'l va so'z shakllari mavjud. Masalan, koreys tilida odamlar o'rtasidagi ijtimoiy maqomga qarab, turli xil so'zlar va fe'llar ishlatiladi. Bu esa, suhbatdoshga nisbatan hurmatni ko'rsatadi. O'zbek tilida ham hurmat kategoriyasi muhim ahamiyatga ega. O'zbek tilida hurmat ifodasi ko'pincha so'zlarning qo'shimchalari va grammatik shakllari orqali amalga oshiriladi. Masalan, "siz" va "sen" zamonlari orqali odamga nisbatan hurmat yoki yaqinlik darajasini belgilash mumkin.

Shuningdek, o'zbek tilida hurmatni ifodalovchi so'zlar va iboralar, masalan, "janob", "xonim" kabi so'zlar ham mavjud.

Ikkala til ham o'z madaniyatida hurmatni saqlash va ifodalashga katta e'tibor qaratadi. Bu esa, nafaqat tilning o'ziga xosligini, balki xalqning an'analari va qadriyatlarini ham aks ettiradi. Hurmat kategoriyasi orqali odamlar o'rtasidagi muloqot yanada samimiy va hurmatli bo'ladi, bu esa ijtimoiy aloqalarni mustahkamlashga xizmat qiladi. Koreys va o'zbek tillarida hurmat kategoriyasining o'rganilishi, tilshunoslik va madaniyatshunoslik sohalarida muhim tadqiqot mavzusi hisoblanadi.

Nutqiy kontekstda hurmat kategoriyasining ifodalanishi

Nutqiy kontekstda hurmat kategoriyasi, insonlar o'rtasidagi muloqotda muhim ahamiyatga ega bo'lgan bir tushuncha hisoblanadi. Hurmat, odatda, insonlar o'rtasidagi munosabatlarni belgilovchi asosiy omillardan biridir. Nutqiy muloqotda hurmatni ifodalash, so'zlar va iboralar orqali amalga oshiriladi. Bu jarayonda, muloqot ishtirokchilarining ijtimoiy maqomi, yosh, jins va boshqa omillar hisobga olinadi.

Hurmatni ifodalashda, ko'pincha rasmiy va norasmiy til uslublari qo'llaniladi. Rasmiy nutqda hurmat ko'proq so'zlar orqali, masalan, "siz", "hurmatli" kabi iboralar bilan ifodalanadi. Norasmiy nutqda esa, odatda, do'stona va samimiy uslubda, lekin hurmatni saqlagan holda muloqot olib boriladi. Bu yerda,

"sen""do'stim" kabi so'zlar ishlatilishi mumkin.

Shuningdek, nutqiy kontekstda hurmatni ifodalashda nonverbal kommunikatsiya ham muhim rol o'ynaydi. Masalan, ko'z bilan aloqa, tabassum yoki bosh egish kabi harakatlar, hurmatni ko'rsatishning boshqa bir shaklidir. Odamlar o'rtasidagi hurmat, ularning muloqotida ijobiy muhit yaratadi va samarali aloqalarni rivojlantiradi. Natijada, nutqiy kontekstda hurmat kategoriyasi, muloqotning muvaffaqiyati va insonlar o'rtasidagi munosabatlarning sifatini belgilovchi muhim elementdir. Bu, nafaqat so'zlar orqali, balki harakat va xulq-atvor orqali ham ifodalanadi.

Hurmat kategoriyasining madaniy va ijtimoiy ahamiyati

Hurmat kategoriyasi insonlar o'rtasidagi munosabatlarni belgilovchi muhim ijtimoiy va madaniy omil hisoblanadi. Har bir jamiyatda hurmat va e'tibor ko'rsatish, o'zaro aloqalarni mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi. Bu tushuncha nafaqat shaxsiy munosabatlarda, balki ijtimoiy hayotning barcha jabhalarida, masalan, oilada, do'stlikda va ish joylarida ham o'z ifodasini topadi. Hurmat, avvalo, shaxsning insoniy qadr-qimmatini tan olishdan iborat. Odamlar bir-biriga hurmat ko'rsatganda, ular o'zaro ishonch va hamjihatlikni rivojlantiradi. Bu esa, o'z navbatida, ijtimoiy barqarorlik va tinchlikni ta'minlaydi. Masalan, oilada ota-onalar farzandlariga hurmat ko'rsatganida, bolalar o'z navbatida boshqalarga nisbatan hurmatli bo'lishni o'rganadilar. Madaniy jihatdan, hurmat kategoriyasi xalqning an'analari va qadriyatlari bilan chambarchas bog'liq. Har bir millat o'ziga xos hurmat ko'rsatish usullariga ega. Misol uchun, ba'zi madaniyatlarda katta yoshdagilarga nisbatan alohida hurmat ko'rsatish an'anasi mavjud. Bu, o'z navbatida, avlodlar o'rtasidagi aloqalarni mustahkamlashga yordam beradi. Shuningdek, hurmat jamiyatda ijtimoiy adolatni ta'minlashda ham muhim ahamiyatga ega. Odamlar bir-biriga hurmat ko'rsatganda, ijtimoiy tenglik va adolatni rivojlantirishga hissa qo'shadilar. Shu tariqa, hurmat kategoriyasi nafaqat shaxsiy munosabatlarni, balki butun jamiyatni ham ijobiy tomonga o'zgartirishga qodir.

Koreys va o'zbek tillarida hurmat kategoriyasining nutqiy qo'llanilishi, bu tillarning madaniy va ijtimoiy kontekstida muhim o'rin egallaydi. Har ikki tilda hurmatni ifodalash usullari, tillarning o'ziga xos xususiyatlari va madaniy an'analari bilan bog'liq ravishda rivojlangan. Koreys tilida hurmat kategoriyasi, asosan, so'zlar va grammatik shakllar orqali ifodalanadi. Bu tilning ierarxik tuzilishi va hurmatni ko'rsatish uchun maxsus shakllar mavjudligi, koreys madaniyatidagi ijtimoiy munosabatlar va hurmatni muhim ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi. O'zbek tilida esa, hurmat kategoriyasi ko'proq so'z tanlovi va murojaat usullari orqali ifodalanadi. O'zbek tilida hurmatli so'zlar va ifodalar, shuningdek, murojaat shakllari orqali hurmatni ko'rsatish an'analari mavjud. Bu esa o'zbek madaniyatida ijtimoiy munosabatlar va hurmatni saqlashga alohida e'tibor qaratilayotganini bildiradi. Umuman olganda, koreys va o'zbek tillarida hurmat kategoriyasining nutqiy qo'llanilishi, tillarning o'ziga xos xususiyatlari, madaniy kontekst va ijtimoiy munosabatlar bilan chambarchas bog'liq bo'lib, bu ikki xalqning madaniyati va an'alarini yaxshiroq tushunishga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abduqodirov, A. (2010). O'zbek tilida hurmat kategoriyasi: nazariya va amaliyot. Tashkent: Fan va texnologiya.
2. Karimova, M. (2015). Koreys va o'zbek tillarida hurmat ifodalarining taqqoslanishi. Tashkent: O'zbekiston milliy universiteti.
3. Tashkent, A. (2018). Nutqiy madaniyat va hurmat kategoriyasi. Tashkent: O'zbekiston davlat pedagogika universiteti.
4. Sultonova, D. (2017). O'zbek va koreys tillarida etikett va hurmat. Tashkent: O'zbekiston milliy universiteti.
5. Murodova, N. (2019). Hurmat kategoriyasining lingvistik xususiyatlari. Tashkent: O'zbekiston davlat universiteti.
6. Kim, H. (2020). Koreys tilida hurmat ifodalari: an'analar va zamonaviy tendensiyalar. Seul: Koreya tilshunosligi instituti.
7. Xo'jaeva, L. (2021). O'zbek va koreys tillarida nutqiy hurmat: lingvistik va madaniy jihatlari. Tashkent: O'zbekiston davlat universiteti.
8. Yusupova, S. (2022). Hurmat kategoriyasining o'zbek va koreys tillarida o'rganilishi: muammolar va yechimlar. Tashkent: Fan va ta'lim.